



A mianmari katonai diktatúra húsz esztendeje és a 2010. évi választások

**2010. november hetedike formailag lezárt egy korszakot a Mianmari Unió történetében. Az immár húsz esztendeje katonák által kormányzott délkelet-ázsiai diktatúra e napon, 1990 óta első ízben tartotta meg az általános törvényhozási választásokat. E világszer-
te felemás érzelmekkel szemlélt esemény valós jelentősége azonban jóval szerényebb, mivel az ország belpolitikai életét kezükben tartó tábornokok előre gondoskodtak róla, hogy valódi riválisaik ne szoríthassák háttérbe őket, és ne idézhessenek elő gyökeres változásokat Mianmar közjogi berendezkedésében. A politikai élet részleges civilisé-
se azonban mindenképpen cezúrát jelent a korábbi módszerekhez képest, ami a napi események nyomán követése mellett arra is okot ad számunkra, hogy visszatekint-
sünk e nyugaton aránylag kevésbé ismert ország elmúlt évtizedeire. Az elemzés e szellemben ismerteti a katonai diktatúra kiépülésének folyamatát, jellemzőit, a napja-
inkban egyre nagyobb téttel bíró stratégiai kapcsolatait, végezetül pedig reflektál a választások belpolitikai előzményeire és eredményeire is.**

I. A mianmari katonai rendszer kiépülése és jellemzői (1988–2007)

Mióta a történelmi Burma 1948. január 4-én Burmai Unió néven elnyerte függetlenségét brit gyarmatosítóitól, napjainkig összesen 12 évig állt olyan kormány az ország élén, mely többé-kevésbé civilnek volt tekinthető. Így aligha meglepő, hogy a burmák (bamarok) szuverén politikai fejlődését alapjaiban határozta meg a fegyveres erők, az úgynevezett Tatmadaw minden más intézményt maga mögé utasító túlhatalma, aminek következtében az állam- és nemzetépítés a hadsereg dominanciája mellett ment végbe.

A jelenség magyarázata során a szakértői elemzések többnyire a következő tényezőkre szokták felhívni a figyelmet. Egyrészt arra, hogy az ország függetlenné válásának előzményeként a burmaiak – az Antifasiszta Népi Szabadságliga vezetésével – 1945 márciusától fegyveres szabadságharcot vívtak a második világháború alatt területeiket megszálló japánok ellen, melynek során április 30-án Rangunt is visszafoglalták.¹ E küzdelem vezéralakjai, köztük a mai demokratikus erők ikonja, a függetlenség mártír sorsú atyja, Aung Szan, a kormányt 1962-ig vezető U Nu, és a szocialista Ne Vin is a szuverén állam politikai elitjének prominensei, a „nemzeti” ügy hősei lettek. Előéletükből adódó természetes összefonódásuk azonban továbbra is megmaradt a hadsereggel, mely legitimitációját szintén a függetlenség elnyerésében játszott szerepére alapozta.

Másrészt ez a szerep az 1948-at követő évtizedekben sem csökkenhetett, mivel a hadsereg – hasonlóan több más harmadik világbeli államhoz – az ország soknemzetiségű, megannyi ellentétől szabdaltságot tartalmazó társadalmában a legintaktabb és legszilárdabb intézménynek bizonyult, melyre ráadásul az elmúlt évtizedek polgárháborús periódusai csak további feladatokat róttak. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a Tatmadaw volt az egyetlen, mely képes volt biztosítani az állam területi integritását.² Burmában ugyanis 1948 óta több mint 30 kisebb-nagyobb, főként etnikai alapon szerveződő fegyveres csoport harcolt a központi kormányzat ellen, melyek ciklikus jelleggel vonták ellenőrzésük alá az ország meghatározóan nemzetiségek által lakott periférikus térségeit.³ Az első ilyen belháborús időszak a Burmai Kommunista Párt 1948 márciusában kirobbantott fegyveres felkelésével vette kezdetét, lezárulását pedig

¹ Benkes Mihály: Burma. In Diószegi István – Harsányi Iván – Németh István (szerk.): *20. századi egyetemes történet*. 3. kötet. Budapest, 1997, Korona, 218–222. o.

² E tekintetben szerepét olykor a pakisztáni hadseregéhez hasonlítják.

³ Kivimaki, Timo – Pasch, Paul: *The Dynamics of Conflict in the Multiethnic Union of Myanmar*. PCIA – Country Conflict-Analysis Study, Friedrich Ebert Stiftung, October 2009. 6. o.

1958. október 29-re datálhatjuk.⁴ Ez utóbbi időpontnak témánk szempontjából azért van különös jelentősége, mert az országban U Ne Vin vezetésével ekkor állt fel az első katonai kormány, mely azonban csupán ügyvivői feladatokat vállalt, és miután két év alatt helyreállította a belső rendet, még lehetővé tette a „demokratikus” intézmények további működését.

Végezetül a fegyveres erők pozícióit megalapozó tényezők között számításba kell vennünk a burmai szocializmus kiépülésének és megszilárdulásának körülményeit is. E rövid intermezzót követően ugyanis a burmai hadsereg Ne Vin vezetésével 1962. március 2-án újra magához ragadta a hatalmat, és az államszocializmus programjának megfogalmazásával új irányt szabott az ország fejlődésének. Ettől kezdve a fegyveres erők direkt, vagy kevésbé közvetlen eszközökkel, de mindvégig kontrollt gyakoroltak a politikai folyamatok felett. A katonai uralom kezdetét tehát *de facto* a hatvanas évek elejétől számíthatjuk. A jelenleg fennálló kurzus azonban csak jóval később, az 1980-as, 1990-es évek fordulóján, a rendszerváltás folyamatának reflexiójaként született. Érdeemes megjegyeznünk, hogy a szocializmus Burmában – szintén megannyi más fejletlen országhoz hasonlóan – alapvetően egy erőteljes modernizációs törekvést képviselt, mely progresszív célokkal próbálta ellensúlyozni az érzékelhető demokratikus deficitet. Az ország ipari kapacitásainak fejlesztésében és a külföldi, illetve hozzájuk kötődő tőketulajdonosoktól való függés oldásában el is ért bizonyos eredményeket.⁵ A nyolcvanas évek végére azonban az állampártnak, a Burmai Szocialista Program Pártjának (BSPP), és magának Ne Vin főtitkárnak is szembesülnie kellett a rendszer erodálásával, melyet a hibás, társadalmi feszültségeket gerjesztő politikai döntések nyomán felszínre törő lakossági ellenállás csak még nyilvánvalóbbá tett.

Ez az időszak egyben a második nagy polgárháborús ciklust vezette be az unió nemzeti-ségi országrészeiben. 1988-ban széles körű zavargások törtek ki az országban, melyek alapjaiban rengették meg a kormányzat pozícióit. Burma erősen individualizált politikai kultúrájában Ne Vin vezető szerepe évtizedekig vitathatatlan volt, és mikor abban az évben távozott a hatalomból, egy olyan szocialista rendszer romjait hagyta maga mögött, mely nem volt képes érdemben védekezni a társadalmi mozgalmakkal szemben. Az ingatag belpolitikai helyzetben az addig taktikusan háttérbe húzódó, ám belső kohézióját hatékonyan őrző Tatmadaw vezérkara nyílt fellépésre szánta el magát, és 1988. szeptember 18-án magához ragadta a hatalmat.⁶ Az országot napjainkban jellemző közjogi állapotok kialakulását közvetlenül ettől az aktustól követhetjük nyomon.

A hadsereg természetesen a politikai rend és a közállapotok helyreállításának szándékával magyarázta a puccsot, hangsúlyozva a kényszerintézkedéseinek átmeneti jellegét. A katonai represszióknak és a rögtönítélő bíróságok tevékenységének az év végéig becslések szerint mintegy tízezer estek áldozatul. A közigazgatás ellenőrzésére a katonák felállították az Állami Törvényesség és Rend Helyreállításának Tanácsát (SLORC), mely feloszlatta a parlament funkcióit betöltő Népi Gyűlést (Pyithu Hluttaw), és felfüggesztette a hatályos (1974-es) alkotmányt is. Ezzel párhuzamosan azonban a rend megszilárdulását követően többpárti választásokat ígért. Elviekben nem volt kizárt egy ilyen forгатókönyv, hiszen az ország életében már volt egy hasonló időszak a hatvanas évek legelején. Gyakorlatilag azonban – bár az ideiglenességet sugallta – a SLORC a katonai kormányzat intézményes konszolidációjára törekedett.⁷ Ennek keretében a falvak szintjéig kiépítette adminisztratív struktúráját, melyben a katonai körzetek parancsnokai szinte minden helyi ügyben illetékeséget kaptak mind a 7 szövetségi államra és a 7 tartományra kiterjedően.

A kis diktátorok így létrejött hierarchikus rendszere biztosította a katonai elit politikai érdekeinek érvényesülését minden olyan térségben, ahol az államhatalom tartósan meg tudta vetni a lábát. Ez utóbbi szempontból különösen a nemzetiségi területek jelentettek gondot. A katonai junta napjainkig a regionális parancsnokságokon keresztül látja el a területi szintű igazgatási feladatokat. Ezek politikailag jól integrálódtak a központi kormányzattal, de egyes estekben megfigyelhető egyfajta korlátozott autonómiájuk is a helyi ügyek rendezésénél.⁸

⁴ Benkes Mihály: i. m. 220. o.

⁵ Uo. 221. o.

⁶ Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime? *ICG Asia Report*, No 11, December 21, 2000. 3. o.

⁷ Uo.

⁸ Kivimaki, Timo – Pasch, Paul: i. m. 25. o.

A mon, shan, nága, karén és egyéb kisebbségi népcsoportoknak tett gesztusként a SLORC 1989 júliusában az ország nevét a történelmi Burmáról a ma ismert Mianmarra változtatta. A névváltozást az ENSZ elismerte, de számos nyugati ország diplomáciája – tiltakozásul a diktatúra intézkedései ellen – máig a régi elnevezést használja. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor megindult a hadsereg benyomulása azokba a régiókba, amelyeket e nemzetiségek fegyveres csoportjai ellenőriztek.

Korábbi vállalására hivatkozva a katonai kormányzat 1989 februárjában meghirdette, majd – nem kis meglepetést okozva az elemzőknek – 1990 májusában meg is tartotta a többpárti választásokat. A lépés háttérében többféle motivációt is felfedezhetünk. Egyrészt az országnak szánt nyugati segélyeket a puccsot követően visszatartották. Azzal, hogy látszólag hitet tettek a demokratikus fejlődés mellett, megkísérelhették elérni a segélyezés újraindítását. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a választási procedúra látszólag nem hordozott komoly kockázatot a gyorsan szerveződő új hatalmi elit számára. Ma már világos, hogy a tábornoki kar meg volt győződve arról, hogy a BSPP-ből a támogatásával létrejött Nemzeti Egység Pártjának (NUP) nem akad majd esélyes kihívója. Az új tömörülés ugyanis megörökölte az egykori állampárt kapcsolatrendszerét és intézményi infrastruktúráját, melyek segítségével a legszervezettebbnek tűnt a belpolitikai arénában. A hadsereg tehát joggal számíthatott arra, hogy át tudja menteni a hatalmát a választások utáni időszakokra is, mégpedig a demokratikus normák látszólagos tiszteletben tartása mellett.

A májusi választás azonban a lakosságnak a SLORC-kal szembeni bizalmi szavazásává vált, és meglepetésre egy ellenzéki tömörülés, a Daw Aung Szan Szu Kji⁹ (Aung Szan leánya) vezette Nemzeti Liga a Demokráciáért (NLD) átütő sikerét hozta. A Liga a voksok 59,87%-ának megszerzésével a Nemzetgyűlés 485 helyéből 392-t foglalhatott el. A Nemzeti Egység Pártja mindössze 21,16%-os eredményt ért el (10 parlamenti helyet szerezve), ami alapvető változásokat, valódi rendszerváltást jelzett előre.¹⁰ A SLORC – szembesülve váromlásainak meghiúsulásával – erre válaszul bejelentette, hogy a választások nem valódi parlamentet hoztak létre, hanem mindössze egy olyan testületet, melynek mandátuma egy új alkotmány kidolgozására terjed ki. Ezzel a kormányalakítás és a törvényhozás ellenőrzése egyaránt lehetetlenné vált a győztes ellenzék számára, mely így egy percre sem érezhette magáénak a hatalmat. Nyilvánvalóvá vált, hogy a katonák nem szándékoznak lemondani az ország irányításáról, és gyakorlati tevékenységet nem végző díszletté fokozták le a választott nemzetgyűlést. Újabb választásokat pedig az ezt követő húsz évben nem tartottak Mianmarban.

A katonai diktatúra tehát az 1990-es évtől kezdve egyértelműen stabilizálódott, ami együtt járt a politikai vezetés átalakításával. A vezető szervezetek (köztük a SLORC) tagságát megfiatalították, zömmel az ötvenes éveikben járó főtisztekkel és tábornokokkal töltötték fel őket. A generációváltás egyes elemzők szerint egyfajta belső hatalmi harcot, illetve ezzel összefüggő személyzeti megújulást takart. Ez utóbbi a jelenlegi vezetés előéletét ismerve aligha járt sikerrel. A hatalomkoncentrációra jellemző, hogy lényegében minden politikai szempontból fontos posztot tábornokok töltöttek be. A SLORC hivatalosan 1997. november 15-én oszlott fel, funkcióit pedig a gyakorlatilag belőle létrehozott testület, a 19 tábornokból álló Béke és Fejlődés Tanácsa (SPDC) vette át.¹¹ Máig ez Mianmar államigazgatásának csúcsszerve, az összes lényeges politikai döntés itt születik, beleértve a fő jogszabályokat is. Elnöke, az ország tényleges vezetője az a Than Shwe rangidős tábornok lett, aki a SLORC-ot is vezette 1992 áprilisa, Sav Maung tábornok visszavonulása óta, a pártállami korszakban pedig a BSPP Végrehajtó Bizottságának is tagja volt. Személye ezért sokak szemében világos szimbóluma a rendszer kontinuitásának a megelőző, szocialista korszakkal. Való igaz, a mianmari politikai berendezkedés ma a katonai-pretoriánus rezsimek és a szocialista modellek sajátos ötvözetének mutatkozik. Gazdasági téren azonban reformtörekvéseket is mutat, a

⁹ Más, magyarosabb átiratban Aung Szan Szu Csi. A továbbiakban a szélesebb szakirodalomban leggyakrabban szereplő változatot használom.

¹⁰ Részletesen lásd Tonkin, Derek: The 1990 Elections in Myanmar: Broken Promises or a Failure of Communication? *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 29, No. 1, 2007. 35–36. o.

¹¹ Matthews, Bruce: Burma/Myanmar: Government, La Mode – from SLORC to SPDC: A Change of Public Dress-up and Manner? *The Round Table*, Issue 349, 1999. 80. o.

kettős gazdaság (kizárólagos állami tulajdon bizonyos szektorokban, míg másutt magánbefektetések fogadása) kiépítésén keresztül. Az SPDC megalakulásával a kormány szerepe csökkent, de a miniszterelnöki és a miniszteri pozíciók többségét itt is katonák foglalják el.

Noha a katonai elit – már a testület jellegének megfelelően is – kívülről egységesnek és zártnak tűnt, még a látszatát is kerülve bármiféle gyengítő megosztottságnak, valójában a tábornokok körében sem volt teljes az egyetértés a jövőt érintő valamennyi kérdésben. Különösen nem az ország nemzetközi kapcsolatait, ezek közül is főként a Kínai Népköztársasághoz fűződő stratégiai fontosságú viszonyt illetően. E vonatkozásban két karakteres frakciót különíthetünk el köreikben, melyek a fegyveres erők két legbefolyásosabb szakmai csoportja, a szárazföldi erők (a „keményvonalasok”) és a titkosszolgálat vezetői (a „pragmatisták”) köré tömörülnek.¹² Előbbi Maung Aye, míg utóbbi Khin Nyunt tábornok vezetésével kísérelte meg befolyásolni az SPDC politikáját. A két frakció nézetei közötti eltérés röviden úgy összegezzhető, hogy míg a keményvonalasok nagyobb hangsúlyt fektettek az ország minél teljesebb körű szuverenitásának biztosítására és a térség nagyhatalmai közötti egyensúlyozásra, ellenezve a túlzott katonai függést Kínától, addig a pragmatisták a pekingi kapcsolatokat tekintették elsődlegesnek, mert ebben látták a rezsím nemzetközi konszolidációjának és hosszabb távú fennmaradásának feltételét. Orientációjukban persze minden bizonnyal Khin Nyunt kínai származása is közrejátszott. Emellett a pragmatisták a kettőezres évek első felére nyitottságot mutattak a rendszer korlátozott liberalizációjára, mely végül a valódi szakítási pontot jelentette a két tömörülés között.

Az SPDC megalakulásakor azonban még egyensúly állt fenn közöttük, ami a testület elnökének kedvezett. Az egyébként a keményvonalasokhoz közel álló Than Shwe sokak szerint éppen annak köszönhetette pozícióját, hogy rendszeresen sikerrel közvetített e két csoport között. 2004-től kezdve azonban a titkosszolgálati frakció némileg háttérbe szorult, Khin Nyunt októbertől Soe Vin váltotta a miniszterelnöki székben.¹³ Nyunt bukásának háttérében az elnökkel fennálló nézeteltérései húzódtak. A burmai katonai elit az állam, a kormány és a hadsereg abszolút egységét szinte dogmaként kezelte, és nemigen volt hajlandó elismerni a különvélemények létjogosultságát. A miniszterelnök ezzel szemben hajlamosnak mutatkozott rugalmasabban kezelni az ellenzék demokratizáló törekvéseit és Aung Szan Szu Kji lehetséges szerepét, míg az elnök hallani sem akart semmi hasonlóról. A hatalmi átrendeződés természetesen összekötődött a titkosszolgálati körök hadseregen belüli befolyásának megnyirbálásával. Mianmarban az elmúlt húsz esztendőben a korrupció vádja hagyományosan a belső hatalmi küzdelmek és a politikai leszámolás eszköze lett. Mikor Nyuntnak 2005-ben ilyennel kellett szembenéznie, melyért 44 év (felfüggesztett!) börtönbüntetésre ítélték, világgossá vált, hogy a pragmatisták egyelőre veszítettek.¹⁴ Than Shwe azóta megerősítve pozícióját a titkosszolgálatoknak is az élére állt, Maung Aye pedig ma is az SPDC alelnöke. Ezzel egy rövid, konstruktívabb intermezzo után a diktatúra politikai irányvonala a keményvonalasok elvárásai alapján merevedett meg.

A megszilárduló rezsímnek a vezetők rivalizálása mellett azonban egyéb belső és külső kihívásokkal is szembe kellett néznie az elmúlt két évtizedben, melyek egyrészt meghatározták Mianmar jelenlegi pozícióját a nemzetközi rendszerben, másrészt kijelölték a belpolitikai fejlődés lehetséges útjait.

II. A nemzeti ideológia és a rendszer ellenzéke

A katonai diktatúra tevékenységének politológiai értékelései között viszonylag ritkán találkozunk a modernizáció és nemzetépítés kérdéskörével, noha e probléma végigkíséri Burma/Mianmar posztkolonizációs történelmét. A modernizációs szükséglet esetünkben (mint

¹² Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime? 7–8. o., és Jagan, Larry: Hardliners winning Burma debate. *BBC News*, 2 June 2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2956002.stm>.

¹³ Brown, Kerry: Lieutenant General Soe Win. *The Guardian*, October 15, 2007.

<http://www.guardian.co.uk/news/2007/oct/15/guardianobituaries.burma>

¹⁴ Ex PM Khin Nyunt sentenced to a 44 years suspended prison term. *AsiaNews.it*, 2005.07.25., <http://www.asianews.it/news-en/Ex-PM-Khin-Nyunt-sentenced-to-a-44-years-suspended-prison-term-3781.html>

ahogy az elmaradott térségek esetében általában) természetesen ideológiásan fogalom. A szocialista kurzusnak is megvolt a maga programja a társadalom problémáinak kezelésére. Ennek kihívása elől a jelenlegi rezsim sem térhetett ki, a fő hangsúlyt pedig a politikai és eszmei egység égető dilemmájára helyezte.

Napjainkban a mianmari nemzeti ideológia a területi nacionalizmus elvén nyugszik, melynek értelmében a kormányzat hivatalos megnyilvánulásaiban a burmánokon kívül az ország minden egyéb etnikai csoporthoz tartozó állampolgárát is a nemzet részének tekintik. A nemzetépítésnek ez a modellje magától értetődően adódik az ország multietnikus jellegéből. Az Indiai Nemzeti Kongresszus felfogásához hasonlóan Burmában is ezzel az alapelvvel igyekeztek biztosítani a politikai közösséget a nyelvi (sino-tibeti, ausztró-ázsiai és thai nyelvek) és kulturális (buddhisták, keresztények, természetvallások hívei) értelemben egyaránt nagy különbségeket mutató népcsoportok között. Indiával ellentétben azonban itt van egy történelmileg és létszamarányát tekintve egyaránt domináns etnikum, a társadalom 60%-át kitevő burmánok (bamarok), akik azonban csak az ország területének nagyjából felén képeznek egyértelmű többséget. Mellettük még hét nagyobb lélekszámú nemzetiség („nemzetfajta”¹⁵) településterülete rendelkezik szövetségi állami státusszal az unión belül. Ezek a Kacsin, a Shan, a Mon, a Kajah, a Karén, a Csin, és a Rakini (Arakán) államok.¹⁶ Az ország nevének Mianmarra változtatása 1989-ben éppen azt a célt szolgálta, hogy oldja az unió „nemzetállami” jellegét, és – elfedve a burmán primátust – szimbolizálja a katonai junta nemzetpolitikáját.

E politika az alapelvek síkján három fő célt, úgynevezett „nemzeti ügyet” határoz meg: az unió egységét, a társadalom nemzeti egységét és szolidaritását, valamint a nemzeti szuverenitás megőrzését.¹⁷ Mindezen belül természetesen további szociális, politikai és gazdasági célok is megfogalmazódnak. A három nemzeti ügyből vezethető le a rezsim nemzetbiztonsági ideológiája is, mely a diktatúrák régóta ismert törekvéseinek megfelelően összeköti az állam biztonságának kérdését a rendszer és a vele összeforrott Tatmadaw érdekeivel. A fegyveres erők bizalmatlansága a civil politikusokkal szemben történelmi tényezőként alapul, és behatárolja a demokratizáció lehetőségeit is. 1988 óta korábban példa nélkül álló fejlesztés indult meg a mianmari haderőben, melynek célja az államapparátus ellenőrzése és a szervezet jövőbeni dominanciájának biztosítása.¹⁸ Ennek érdekében fejlesztették a parancsnoki és információs kapacitásokat is, s így a hadsereg ma már nemcsak a polgári ellenzékét tudja sakkban tartani, hanem a belső felkelések kezelésére is vállalkozhat a határtérségben. Utóbbinak különösen a permanens etnikai feszültségek miatt van jelentősége, melyek nagyobb fenyegetést jelentenek a rendszer biztonságára, mint amit az NLD tevékenysége, vagy a nyugati szankciók bármikor jelenthettek.¹⁹ A burmán honvédelmi stratégia ennek megfelelően napjainkban a területvédelem elvét részesíti előnyben, számolva az ország természeti és földrajzi adottságaival, valamint lakosságának ellenállásával is. Mindez persze a technikai fejlesztések irányait is kijelöli.

Mint utaltunk rá, Burma politikai fejlődésére függetlenségének elnyerése óta sötét árnyéket vet a nemzetiségi politika – és ezzel összefüggésben a nemzetépítés – látható kudarca. Egyetérthetünk azzal az interpretációval, hogy míg a polgári-demokratikus ellenzék a pártállami rendszer végóráiban született, addig az „etnikai ellenzék” lényegében egyidős a független állammal.²⁰ Túlzásnak tekinthetjük viszont azokat az (olykor a szakirodalomban is megjelenő) állításokat, miszerint Mianmar egyike lenne a Föld etnikailag legsokszínűbb államainak.²¹ Tágabb környezetében több olyan ország is létezik, melyeknek a nemzetiségi térképe sokkalta bonyolultabb. Napjainkban az etnikai konfliktusok dinamikájáért Mianmar esetében

¹⁵ Bamar nyelven „lu myo”. 1992-ben a katonai kormányzat összesen 135 ilyen ismert el. Lásd Lall, Marie: *Ethnic Conflict and the 2010 Elections in Burma*. Chatham House, Asia Programme Paper, 2009/04, November 23, 2009, 7. o.

¹⁶ Matthews, Bruce: *Ethnic and Religious Diversity: Myanmar's Unfolding Nemesis*. *Institute of Southeast Asian Studies – ISEAS Visiting Researchers Series*, No. 3, May 2001.

¹⁷ Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime? 8. o.

¹⁸ A fegyveres erők 1988-ban 186 000 fős létszáma napjainkra mintegy két és félszeresére duzzadt.

¹⁹ A határtérség militarizálásáról lásd Fink, Christina: *Militarization in Burma's ethnic states: causes and consequences*. *Contemporary Politics*, Vol. 14, No. 4, 2008. 447–462. o.

²⁰ Kivimäki – Pasch: i. m. 27. o.

²¹ Például uo. 7. o.

nem is annyira a lakossági csoportok közötti szélsőséges kulturális különbségeket okolhatjuk, hanem sokkal inkább a burmán dominanciájú, hierarchizált, a központi parancsuralmi irányítást favorizáló katonai kormányzat és a belső önkormányzati hatáskörre törekvő, és ennek érdekében nem ritkán erősen demokráciapárti és ellenzéki érzelmű nemzetiségi elitiek közötti alapvető politikai ellentéteket. A demokratikus elköteleződés persze leginkább annak tudható be, hogy a hadsereg által dominált kormányok megannyi megszegett ígérete mellett a nemzetiségek az ilyen mintájú kibontakozástól remélik önigazgatási jogaik érvényesülését, és az ellenőrzés lehetőségét az általuk lakott régiók természeti erőforrásai felett.

A nemzetiségi fegyveres frakciók napjainkban az ország északi és keleti harmadán, főként a Shan, Kacsin, Kajah és Karén államok területein rendezkedtek be. A kisebb nagyobb csoportok számát 2009-ben 25-re tették,²² a kötelékükben általában néhány ezer fegyveres tevékenykedhetett. Mindez természetesen összevethetetlen a több mint 400 ezer fős békelétszámú Tatmadaw-val,²³ mely az utóbbi két évtizedben technikai és infrastrukturális fejlesztésekkel nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy fel tudjon vonulni a korábban nehezen ellenőrizhető régiókban is. Mindemellett a kisebbségek belső politikai megosztottsága is gyengíti szervezeteiket, melyet csak súlyosbít az a paradox vonásuk, hogy a demokrácia szorgalmazása dacára saját kapcsolataik a tömegekkel eléggé lazák. Ebben természetesen közrejátszik az is, hogy általában őket is erős, katonai jellegű hierarchizálódás jellemzi, ami nemigen enged teret az alulról jövő kezdeményezéseknek.²⁴

Mint láthatjuk, ebben a tekintetben a katonai kormányzat és a nemzetiségi frakciók politikai kultúrájában nincsen számottevő különbség, a stratégiai célok tekintetében viszont alapvető érdekellentét áll fenn közöttük. Az elszakadást dédelgető csoportok szemében Kelet-Timor 2002. évi függetlenné válása volt az a pozitív példa a tágabb térségben, mely igazolta céljaik realitását, a katonai rezsím számára viszont veszedelmes precedenst jelentett. A Tatmadaw az elmúlt másfél évtizedben számos hadműveletet hajtott végre a felkelők ellen, ezek következményei azonban máig nem tisztázhatók teljes pontossággal. A részben a túlélők beszámolóira és a környező országok adataira alapozott becslések szerint ez idő alatt elpusztult mintegy 2500-3000 falu, és milliós menekülthullám indult meg India, Kína, Banglades és Thaiföld felé.²⁵ Az immár a régió biztonságát is veszélyeztető helyzet kezelését a kormányzat napjainkban ún. tűzszüneti megállapodásokkal kísérli meg, melyek az „egy ország, egy hadsereg” elv értelmében bevonnák a nemzetiségi fegyveres csoportokat az állam ellenőrzése alá oly módon, hogy határőr alakulatokat szerveznek belőlük. 2009 végéig összesen 18 ilyen sikerült felállítani.²⁶ Noha korántsem minden szervezet mutat hajlandóságot a megállapodásra,²⁷ sőt, a már megkötött egyezmények közül is többet felrúgtak az elmúlt bő egy év folyamán, ez a forgatókönyv mégis vezetett részleges eredményekre. Keleten ezen az alapon sikerült például fegyvernugvást elérni a mintegy 4500 harcossal operáló Mianmar Nemzeti Demokratikus Szövetség Hadseregével, de – mások mellett – a Pa-O Nemzeti Szervezet is kész leépíteni fegyveres apparátusát, és politikai pártként folytatni tevékenységét.²⁸ Biztosítékként a tűzszünetet vállaló szervezetek az alkotmány-előkészítésben is részt vehettek. E megállapodások (és működésük) előfeltételét azonban a mihamarabbi választások és az alkotmányos/demokratikus fejlődés ígérete jelentik. Előbbi immár bizonyos, míg utóbbihoz az új alkotmány által is garantált hatalmi felállás komoly kétségeket társít. Ez egyézersmind azt is jelenti, hogy a még működő tűzszüneti megállapodások alapjait hosszabb távon igen bizonytalannak tekinthetjük.

A polgári ellenzék elnyomása a világ más pontjairól is jól ismert módszerek szerint zajlik: a nyilvánosság fórumainak szűkítésével, letartóztatások és bírósági eljárások, lejárató kam-

²² Uo. 12. o.

²³ A mianmari fegyveres erők létszámáról (és az azt övező bizonytalanságról) lásd Selth, Andrew: Burma's Armed Forces: Looking Down the Barrel. Griffith Asia Institute, *Regional Outlook Paper No. 21*, 2009. 11–12. o.

²⁴ Kivimaki – Pasch: i. m. 8. o.

²⁵ Human Rights Watch, Burma Background Information, December 2007, <http://hrw.org/doc>.

²⁶ Lall: i. m. 10. o.

²⁷ A Karén Nemzeti Unió, a Kajah Nemzeti Progresszív Párt és a Shan Állami Hadsereg a három legismertebb fegyveres szervezet, melyek elutasították a tűzszüneti kezdeményezést. Bővebben lásd *Burma in 2010: A Critical Year in Ethnic Politics*.

Transnational Institute – Burma Centrum Nederland, *Burma Policy Briefing No. 1*, June 2010. 4–5. o.

²⁸ Kivimaki – Pasch: i. m. 9. o.

pányok sorával igyekeznek bomlasztani sorait, olykor nem is teljesen sikertelenül. Az ellenzék részéről az ezredfordulóra kétségkívül megfigyelhető volt egyfajta „kifáradás”, amit a rezsím nem enyhülő nyomása és a vezetők tartós háttérbe szorítása eredményezett. Maga az 1991-ben Nobel-békedíjjal kitüntetett Aung Szan Szu Kji az elmúlt 21 esztendőből 15-öt fogságban vagy házi őrizetben töltött.²⁹ A Nemzeti Liga a Demokráciáért továbbra is az ellenzéki mozgalmak ernyőszervezetének szerepét tölti be, és bár a legjelentősebb intézmény e kategóriában, politikáját korántsem kíséri teljes egyetértés az oppozíció oldalán. A mianmari ellenzék soraira ugyanis szintén jellemző az eszmei heterogenitás, hiszen olyan, egymástól ideológiailag gyakran távol helyezkedő csoportokat foglal magába, mint a polgári demokraták, kommunisták, vallási csoportok, vagy az 1988-as diáktüntetések radikálisai. Azonban e megosztottság dacára is érzékelhető problémát jelentett az ellenzék – nem mellesleg annak külföldi szervezetein (például az emigrációban működő Burmai Unió Nemzeti Koalíciós Kormányán) keresztül kifejtett – tevékenysége, különösen az ország nemzetközi megítélése szempontjából. A szembenállás megállapodásos rendezésére az ezredforduló éveiben több kísérlet is történt a pragmatisták vezetésével, különösen a hozzájuk kötődő Stratégiai Tanulmányok Irodáján (OSS) keresztül. Érdemi eredmények azonban a titkosszolgálati frakció említett háttérbe szorulása miatt nem születhettek. Arra, hogy a parlamenti munkán nyugvó, „civilisített” politikai megoldásoknak a keményvonalasok minden averziója ellenére bizonyos mértékig teret kell engedni, végül a 2007 őszén kirobbant „sáfrány forradalom” világított rá. Ez amellett, hogy újra ráirányította a nemzetközi figyelmet a mianmari diktatúra módszereire, megadta a lélektani lökést a 2008-as alkotmányozási folyamathoz is.

III. Óriások között

Mianmar kül- és biztonságpolitikai környezetét a rezsím berendezkedéséből adódó tényezők mellett alapjaiban határozza meg az ország szomszédsága a jelenkori nemzetközi rendszer két dinamikus feltekerő hatalmával, Indiával és Kínával. A burmai államterület a történelem során a délnyugat-kínai és dél-ázsiai területek közötti kereskedelmi és katonai mozgások fő terepének számított, geostratégiai jelentősége pedig, amit három nagy térség közötti összekötő pozíciója biztosít, a jelenkorra sem halványult.³⁰ Mianmar az elmúlt két évtized során mind Peking, mind Újdelhi szempontjából – hatalmi politikájuk fejlődésével összefüggésben – rendkívüli módon felértékelődött.

India elsősorban a kínai stratégiai bekerítés megakadályozása, valamint délkelet-ázsiai pozícióinak fejlesztése érdekében törekszik szorosabbra fűzni a Rangunnal fenntartott kapcsolatokat.³¹ Az indiai partnerség a katonai junta keményvonalas frakciója szemében különösen kívánatos, mert a két ázsiai óriás hatalmi építkezésének regionális fejleményei komolyan próbára teszik a délkelet-ázsiai államnak a „nemzeti ügyekben” megfogalmazott szuverenitási törekvéseit. Az északnyugati szomszéd ebben a helyzetben a kiegyensúlyozó erő szerepét töltheti be. Indiai részről a délkeleti szomszédal fenntartott kapcsolatok általánosságban gyakorlatias szempontoknak vannak alárendelve, melyek a külföldi elvárások dacára sem függnék igazán a politikai kultúra különbözőségétől, vagy a nemzetközi szankciópolitika szellemétől. Az elmúlt évtizedben több magas szintű találkozót is rendeztek a két ország vezetői között, melyek napirendjén főként gazdasági, illetve biztonság-és védelempolitikai kérdések szerepeltek. 2004-ben maga Than Shwe is Újdelhibe látogatott, amit Abdul Kalam indiai köztársasági elnök 2006-ban viszonzott.³² A katonai vezetők találkozási pedig rendszeresek, melyet az is inspirál, hogy Indiai számít Mianmar támogatására az északkeleti tagállamaiban

²⁹ Siddique, Haroon: Aung San Suu Kyi plans to join Twitter. *The Guardian*, October 18, 2010. <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/18/aung-san-suu-kyi-twitter>.

³⁰ Taylor, Robert H.: Myanmar: Military Politics and the Prospects for Democratisation. *Asian Affairs*, Vol. 29, Issue 1, 1998. 5. o.

³¹ Myanmar: The Military Regime's View of the World. *International Crisis Group, Asia Report No 28*, December 7, 2001, 19–24.

o.

³² Twining, Daniel: India's Relations with Iran and Myanmar: „Rogue State” or Responsible Democratic Stakeholder? *India Review*, Vol. 7, No. 1, 2008. 16–17. o.

tevékenykedő szakadár felkelő csoportokkal szemben. Erről a két ország 2003–2004-ben egyezményeket is aláírt.³³

India érdekelt délkeleti szomszédjának földgázkutatásaiban is, amivel diverzifikálni akarja beszerzési forrásait, és (Bangladdessel együtt) legalább részbeni alternatívát kíván biztosítani a közel-keleti szállításokkal szemben. Az energiaszektorban megbúvó lehetőségeikért azonban éles küzdelem bontakozott ki az indiai és kínai vállalatok között, melynek szemléletes példája volt a kettőezres években a Rakini-parton fekvő gázmezők kiaknázási joga körül kialakult vita,³⁴ melyet csak mélyített a Naj Pji Tav-i kormány³⁵ kétarcú politikája. Az ügylet sorsa a külső szemlélőnek is megvilágította a Mianmarban folyó stratégiai helyezkedést, melynek közegében India számára a kínai befolyás gyors helyi növekedése lépett elő az első számú kihívássá. Ezt, valamint az együttműködésnek a mianmari társadalomra gyakorolt hatásait értékelve Újdelhi az utóbbi években (különösen a fegyverreladások terén) csökkentette a katonai rezsim támogatását, és nyitottabbá vált a nyugati szempontok és a polgári ellenzék iránt.³⁶ E változás igen pozitív visszhangra lelt, különösen a meghatározóan India-barát demokratikus ellenzék soraiban. Kevésbé lelkes viszont az indiai külpolitikai gondolkodók azon csoportja, mely a „Mianmar-kártyában” olyan eszközt lát, amit feltétlenül ki kell játszani Pekinggel folytatott stratégiai játszmában.

Kína Mianmar-politikáját komoly és messzire tekintő geostratégiai számítások határozzák meg. Ezek értelmében Peking egyrészt megkísérli megakadályozni, hogy kis szomszédjának területét idegen hatalmak használják fel bázisul olyan törekvések kibontakoztatása érdekében, melyek veszélyeztethetik az ország hatalmi érdekeit. Ebben a tekintetben India – vagy valószínűtlenebb esetben az Egyesült Államok – térnyerése egyaránt nem kívánatos. Már a fentiekből is egyértelmű tehát, hogy a nyugati ihletésű nemzetközi szankciók dacára a mianmari rendszer nem szigetelődött el teljesen. Kína számára emellett az Indiai-óceán vizeire való kijutás, illetve az itt húzódó tengeri útvonalak ellenőrzése szempontjából is kitüntetett szerepe van a mianmari kapcsolatoknak. A távol-keleti nagyhatalom 21. századi hatalmi építkezésének egyik kulcskérdése az energiabiztonság problémájához kötődik. A kínai energiahordozó-import egyre növekvő hányada a Közel-Keletről, az India-óceán északi vizein keresztül érkezik az ország területére, éppen azon a térségen át, amelyben a leglátványosabb az indiai hatalmi politika expanziója. A 2020-as évek végéig Kína kőolajigényének várhatóan mintegy 80, földgázfelhasználásának pedig nagyjából 40%-át fogja importból fedezni, s ennek túlnyomó része az említett útvonalakon keresztül biztosítható.³⁷ Mivel azonban Kínának nincs közvetlen kijárata az Indiai-óceánra, itteni stratégiai érdekeinek biztosítása csak helyi szövetségeseinek bevonásával lehetséges. Ennek a szituációnak lett az egyik nyertese Mianmar, amely a Bengáli-öböl és az Andamán-tenger partvidékének hosszú sávján Sittwetől Tenasserimig rendelkezik olyan infrastruktúrával, melyek a pekingi ambíciók szempontjából is értékesek. Igaz, ezek erős korszerűsítést kívánnak meg, mivel függetlenné válása óta a délkelet-ázsiai ország lényegében soha nem törekedett különösebben markáns jelenlétre a tengereken.³⁸ Az 1990-es évtized derekától már működik a kínai megfigyelő és kommunikációs állomás a Nagy-Kókusz-szigeten, mindössze 30 mérföldre az Indiához tartozó Andamán-szigetektől, mellyel a Malaka-szoros tengeri forgalmát és az indiai Nicobar-flotta mozgását igyekeznek szemmel tartani.³⁹

A Kínába irányuló szállítmányok tengeri útjának lerövidítése és a helyi támaszpontok biztosítása – a folyami és szárazföldi áruszállítást kombináló Irrawaddy-korridor, vagy a Tenasserim partra, Kawthaungba tervezett kikötői beruházások – napjainkban a pekingi Mianmar-politika egyik sikeres fejezetének tekinthető.⁴⁰ Ezekkel összefüggésben Kína az utóbbi évek-

³³ Uo. 21. o.

³⁴ China Edges Out India From Myanmar Gas Field. *Press Trust of India*, 5 December 2007.; Egreteau, Renaud: India and China Vying for Influence in Burma – A New Assessment. *India Review*, Vol. 7, No. 1, 2008. 53–56. o.

³⁵ Mianmar kormánya 2005. óta már nem Rangunban, hanem Naj Pji Tav-ban székel.

³⁶ Igaz, a miniszteri szintű találkozók ma sem ritkák a két ország között, 2010 elején is sor került hasonlóra.

³⁷ Gurpreet Singh Khurana: Securing the Maritime Silk Route: Is there a Sino-Indian Confluence? *China and Eurasia Forum Quarterly*, Vol. 4, No. 3, 2006. 92. o.

³⁸ Egreteau: i. m. 43. o.

³⁹ Egreteau: i. m. 40. o.; China's Myanmar Dilemma, *ICG Asia Report No 177*, 14 September 2009, 20. o.

⁴⁰ Berlin, Donald L.: The 'great base race' in the Indian Ocean littoral: conflict prevention or stimulation? *Contemporary South Asia*, Vol. 13, No. 3, 2004. 245–246. o.

ben jelentős közúti és vasúti fejlesztésekbe investált. Mindennek persze előfeltétele a katonai junta fogadókészsége is, mely a pragmatisták háttérbe szorulása ellenére is kitart a kínai partnerség mellett. Az okokat nem kell sokáig keresnünk, elég ha felidézzük, hogy Kína máig a délkelet-ázsiai ország első számú kereskedelmi partnere és külföldi befektetője, s tőle származik a Tatmadaw haditechnikai eszközeinek és felszerelésének oroszánrésze is.⁴¹ A katonai szállítások és beruházások értéke napjainkra elérte a hárommilliárd dollárt. A mindkét ország szemszögéből alapvetően pragmatikus alapokon nyugvó szövetség tehát hathatósan járult hozzá ahhoz, hogy a mianmari rendszer sikeresen dacoljon a nyugati szankciókkal és az elszigetelésére tett erőfeszítésekkel.

Az éremnek azonban itt is két oldala van. A kínai befolyás terjedése a stratégiai előnyök ellenére is biztonságpolitikai aggodalmak forrása a mianmari tábormokok körében, akik egyaránt kockázatot látnak az országba települt kínai állampolgárokban, az északkeleti határtérségben terjedő kínai befolyásban, illetve a nemzetiségi csoportok és a kínaiak között alakuló kapcsolatokban.⁴² A hanok jelenléte különösen az északi városokban szembeszökő, ahol helyenként egészen megdöbbentő az arányuk: Lashioban például a helyi lakosság mintegy 50, míg a jelentős gazdasági és kulturális központnak számító Mandalayban 20%-a jünani kínai.⁴³ Peking zsarolási potenciálja tehát óriási, ami a külpolitikai mozgástér szélesítésére ösztönzi a katonai kormányt.⁴⁴

Ennek egyik alapvető fontosságú állomását jelentette Mianmar csatlakozása az ASEAN-hoz, melyre 1997 júliusában, a szervezet fennállásának 30. évfordulóján került sor.⁴⁵ A Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége igen nyitottnak mutatkozott Rangun befogadására. Ez Mianmarnak lehetőséget biztosított további tőkeimportra az ország gazdaságának nyitott szektoraiban, míg a másik fél esélyt látott általa a katonai junta politikájának erősebb befolyásolására, amely különösen Thaiföld szempontjából nézve tűnt kívánatosnak. Napjainkban az ASEAN több formában is igyekszik előmozdítani a mianmari közállapotok rendeződését, a kormányzat és az ellenzék párbeszédét. E tekintetben a szervezet hangadójának rendre Thaiföld mint a legsokrétűbben érintett tagállam számított. Bangkokban azonban a 2006. évi katonai hatalomátvétel, illetve az azt követő ingatag belpolitikai helyzet következtében az utóbbi években kevés energia jutott az ország szomszédsági és regionális biztonságpolitikai céljainak képviselésére.⁴⁶ Jóllehet, a kisebb hatalmak közül Thaiföld rendelkezik a legerősebb befolyással Mianmarban, amit tovább árnyal a katonai junta félelme, hogy nyugati szövetséges szomszédja egy nap az ország ellen indítandó (ma igencsak képzeletbeli) amerikai intervenció bázisává válik. Érdemes még megjegyeznünk azt is, hogy az ASEAN-tagság némiképpen tompította azokat a nyugati vádakat, melyek szerint az ország a nemzetközi biztonságra nézve kockázatos tényező. Noha (elsősorban a biztonság nem katonai összetevőit figyelembe véve) ezeknek is megvan az alapjuk, a délkelet-ázsiai államok nyitott hozzáállása érveket adott azok kezébe, akik korlátozni akarják a Nyugat ellenséges akcióit.⁴⁷

Az Amerikai Egyesült Államok Mianmar-politikája kezdettől fogva egyfajta benuátlóságot mutat, amely a demokratikus elköteleződés és a szankciópolitika merevsége idézett elő. A washingtoni honatyák (egy-két kivételtől eltekintve) az elmúlt időszakban igen szerény érdeklődést tanúsítottak a mianmari ügyek iránt, ezen belül figyelmük főként belpolitikai és emberi jogi kérdésekre terjedt ki. Ezekre reflektálva az Egyesült Államok a diktatúra kiépülése óta

⁴¹ Selth, Andrew: Burma and the Superpower Rivalries in the Asia-Pacific. *US Naval War College Review*, Vol. 55, No. 2, 2002. 52. o.

⁴² Kína számára bonyolult problémát jelent a közös határ mentén élő nemzetiségek autonómiatörekvése. Napjainkban egyértelmű, hogy teljes szuverenitásukat – saját nemzetiségi politikájának szempontjait is szem előtt tartva – nem támogatja. A határvideken ugyanakkor kapcsolatok szövődtek a két ország kisebbségi csoportjai között (főként wa-wa, shan-dai és kacsin-jinpo relációban), melyek egyre érintettebbé teszik Pekinget a mianmari helyzetet illetően.

⁴³ Steinberg, David I.: The United States and Its Allies: The Problem of Burma/Myanmar Policy. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 29, No. 2 (2007), 221. o.

⁴⁴ Egyebek mellett az indiai kapcsolatok bővítését is motiválja az SPDC szemében. Lásd Rahul Mishra: Elections in Myanmar, Institute for Defence Studies and Analyses. *IDS Comment*, August 19, 2010.

http://www.idsa.in/idsacomments/ElectionsinMyanmar_rmishra_190810.

⁴⁵ Ganesan, N.: Thai-Myanmar-ASEAN Relations: The Politics of Face and Grace. *Asian Affairs*, Vol. 33, Issue 3, 2006. 137. o.

⁴⁶ Ennek hátteréről lásd Háda Béla: A thaiföldi belpolitikai krízis háttere és kockázatai. *Nemzet és Biztonság*, 2009. 3. szám, 16–22. o.

⁴⁷ 2007 folyamán az ENSZ BT-ben is hasonló érvek hatására bukott el az USA határozattervezete, mely Mianmar elítélését célozta. Lásd Steinberg: The United States and Its Allies i. m. 222. o.

saját hatáskörében újabb szankciócsomagokat léptetett életbe az országgal szemben 1997-ben és 2003-ban is. A katonai junta viszont eddig nemcsak hogy ellenállt ennek, de a nemzeti önérzet szításával ki is használhatta a nyugati nyomást saját belső kommunikációs céljaira. A kínai partnerségen keresztül pedig még arra is lehetősége nyílt, hogy a jövőben támogassa a várhatóan egyre több területen Amerika riválisává előlépő hatalom törekvéseit. Ez persze napjainkra azt is maga után vonta, hogy az USA lehetőségei még más hozzáállás esetén is igen korlátozottak lennének az országban, minthogy Peking a fentebb vázolt stratégiai koncepciója nyomán féltékenyen ügyel helyi dominanciájára.

Tény ugyanakkor, hogy az országban virágzó kábítószer-előállítás és -kereskedelem (melynek termékei legnagyobb részben a nyugati fogyasztóknál lelnek gazdára), valamint az emberi jogok semmibe vétele komoly gátjai a rezsim nyitottabb kezelésének. A Mianmarral szemben sokat hangoztatott biztonságpolitikai dilemmák is ezen tényezőkhöz kötődnek. A délkelet-ázsiai kábítószer-alapanyag, elsősorban az ópium termelésének központja történelmileg Burma, Thaiföld és Laosz zömmel törzsi népcsoportok által lakott hármasszomszédság, melyet az „Aranyháromszöggént” is emlegettek. Becslések szerint Afganisztán „előretöréséig” itt állították elő a világ heroinkínálatának legnagyobb részét. (A Kínában eladott heroin 95%-a továbbra is innen származik.⁴⁸) Jóllehet, a közállapotok (különösen a thaiföldi oldalon) az utóbbi időben sokat változtak, a mianmari kábítószer-előállítás ezeken a keleti területeken, valamint az északi országrészben továbbra is virágzik. A termelés tehát elsősorban a nemzetiségi vidékeken összpontosul, nem egy fegyveres frakciónak is ez biztosítja a tevékenységéhez szükséges forrásokat. A velük szembeni kormányzati fellépés pedig menekültek áradatát zúdítja a környező térségekre, humanitárius katasztrófát idézve elő. Ez persze nem jelenti azt, hogy a központi kormányzat reprezentánsainak semmi közük nem lenne az ópiátok terjesztéséhez, hiszen az gyakran az állam által ellenőrzött csatornákon folyik. E helyzet számottevő javulására a közeljövőben aligha lehet számítani, ami várhatóan a Mianmarral szembeni nyugati hozzáállás változásának is tartós akadálya marad.

E ponton pár szóval reflektálnunk kell még egy, az országgal foglalkozó nyugati diskurzusokban olykor felmerülő biztonságpolitikai kérdésre: Mianmar vélelmezett nukleáris ambícióinak problémájára. Tény, hogy 2000-ben az ország – eltérve a nukleáris technológiákkal szembeni évtizedes, még a hidegháborús légkörben született távolságtartásától – kifejezte szándékát, hogy egy 10 megawattos nukleáris kutatóreaktort kíván beszerezni az Orosz Föderációtól. A projekt megvalósítását azóta is pénzügyi nehézségek hátráltatják.⁴⁹

A vád, mely szerint a Tatmadaw atombombára akar szert tenni, többnyire erre, valamint az Észak-Koreával fenntartott – és az utóbbi években intenzívebbé váló – jó viszonyra hivatkozik.⁵⁰ E gondolatmenetek azonban figyelmen kívül hagyják, hogy a mianmari és az észak-koreai rezsimnek nemzetközi beilleszkedésükben, államcéljaikban és belső társadalmi pozícióikban is számottevő különbségeket mutatnak, ráadásul Mianmar több, a nukleáris fegyverek terjedését gátló egyezménynek is tagja, amelyek egy része mellett ráadásul a jelenlegi kurzus köteleződdé el. Andrew Selth, Mianmar biztonságpolitikájának és nagyhatalmi kapcsolatainak egyik legtovább idézett nyugati kutatója a témával foglalkozó tanulmányában végző soron pusztán rémképnek nevezi a burmán atombomba gondolatát, mely jelen pillanatban több okból sem tekinthető realitásnak.⁵¹ Ha azonban a kormányzat valóban az ország katonai fenyegetettségének fokozódását érzékelné, a jövőben elvben elköteleződhet egy ilyen cél mellett. Fontos azonban leszögezni, hogy Mianmar ma a térségben érdekelt egyik hatalom részéről sincs kitéve fegyveres beavatkozás veszélyének.

A 21. század első évtizedének végére nyugaton is egyre több szakértő szentel figyelmet az Indiai-óceán északi térségét jellemző stratégiai folyamatoknak. Ez nemcsak Mianmar szerepének komplexebb értelmezésére teremt lehetőséget, hanem arra is ösztönzi a politikai elitet, hogy gondolják át a nyugati hatalmak érdekeit e geostratégiai játszmával összefüggés-

⁴⁸ China's Myanmar Dilemma, 14. o.

⁴⁹ Selth, Andrew: Burma and Nuclear Proliferation: Policies and perceptions. *Regional Outlook Paper*, No. 12, Griffith Asia Institute, 2007. 6–7. o.

⁵⁰ Lásd erről Selth, Andrew: Burma and North Korea: Smoke or fire? *ASPI Policy Analysis*, No. 47, Australian Strategic Policy Institute, August 24, 2009.

⁵¹ Selth, Andrew: Burma and Nuclear Proliferation... i. m. 13. o.

ben. Bár áttörést a közeljövőben ettől sem várhatunk (már csak a katonai rezsim politikai elköteleződéseinek tükrében sem), az országgal kapcsolatos érdeklődés várhatóan élénkülni fog.

IV. A „sáfrány forradalom” és az új alkotmány (2007–2010)

A 2007. év karakteres fordulatot hozott a mianmari belpolitikában, amit a kormányzatra nehezítő kettős, külső és belső tényezők által egyaránt szított nyomás kényszerített ki. Még májusban 59 egykori állami vezető (köztük Göncz Árpád volt magyar köztársasági elnök és több ASEAN-ország képviselője) nyílt levélben szólította fel Than Shvét, hogy bocsássa szabadon a politikai foglyokat, és kezdjen tárgyalásokat Szu Kjivel és az ellenzék többi vezetőjével.⁵² Az üzenet az aláírók impozáns sora dacára minden bizonnyal aligha vezetett volna komolyabb eredményekhez, ha a sokasodó gazdasági és szociális problémák nyomán a nyáron nem robban ki a legjelentősebb rezsimellenes megmozdulás, amit az ország a szocializmus összeomlása óta átélt. Augusztus 19-én a mianmari buddhista egyház kolduló szerzetesei elutasították a tábornokok adományait, ami a helyi kultúrában az áldás megtagadásának és a hívek gyülekezetéből való kizsármazásnak a szimbóluma. A buddhizmus, különösen annak theraváda (öregek tana) irányzata a burmán kultúra egyik alaptényezője, és mint ilyen, a legbefolyásosabb vallási csoport az országban. Az elkövetkező hónapokban ezek a buddhista szerzetesek lettek az utcai megmozdulások hangadói, a tüntetéssorozat a „sáfrány” jelzőt is az ő ruházatuk színéről kapta. David Steinberg szellemes megjegyzése szerint: „sem sáfrány nem volt, sem forradalom”.⁵³ A belpolitikai erjedés látványos megnyilvánulásai ennek ellenére a valódi (és egyébiránt az adott feltételek mellett kilátástalan) harc vállalása nélkül is érzékenyen érintették a rendszer hatalmasságait. A papság lázadása különösen annak tükrében volt kínos, hogy a rezsim a nemzeti egység erősítésének szellemében 1992 óta támogatta a buddhista hitéletet, amivel természetesen a saját legitimitációját is erősíteni igyekezett.⁵⁴

A demonstráló szerzetesekhez napokon belül tízezres tömegek csatlakoztak a legkülönbözőbb foglalkozási csoportok képviselőiben, ami rávilágított arra is, hogy a rendszer elfogadottsága közel sem olyan erős, mint amilyennek a hivatalos állami média propagálta. A tömeg természetesen gazdasági és politikai reformokat sürgetett. Követeléseiket az árak ugrásszerű növekedése (különösen az üzemanyagok és a gáz tekintetében) és az országban elharapódzó ellátási és élelmezési problémák tették igazán hangsúlyossá. Szeptember 24-én már több mint 25 városban tartottak demonstrációkat, melyek közül nem hivatalos becslés szerint csak a rangunin százezres tömeg vett részt.⁵⁵ Noha a megmozdulások alapvetően békések voltak, a kormányzat a helyzet kezelése érdekében szinte kizárólag karhatalmi eszközöket vett igénybe, melyeket a nemzetközi közvélemény egyre hangosabb tiltakozása kísért. A helyzet különösen akkor vált kellemetlenné, mikor szeptember 27-én egy ötvenezres tüntetés felosztatásakor a katonák nyolc mianmari állampolgár mellett megölték Kendzsi Nagaj japán újságíró is, akinek haláláról készült videofelvétel bejárta a világot.⁵⁶ Végül október 25-én Aung Szan Szu Kji és az SDPC-t képviselő Aung Kji nem nyilvános tárgyalásokon cserélt véleményt a kialakult helyzetről.

A tömeges letartóztatások és a papsággal szembeni eljárások azonban súlyos feszültségeket gerjesztettek az addig passzív társadalmi rétegekben is, akik elől a rezsimnek az egyre fokozódó külföldi nyomást sem sikerült teljesen elfednie. Elemzői vélemények szerint a

⁵² 59 Former Heads of State Call For Release Of World's Only Imprisoned Nobel Peace Prize Laureate. Burma Campaign UK, <http://www.burmacampaign.co.uk/index.php/news-and-reports/news-stories/59-Former-Heads-of-State-Call-For-Burma-to-Release-Worlds-Only-Imprisoned-N/2>.

⁵³ Steinberg, David I.: The United States and Myanmar: a 'boutique issue'? *International Affairs*, 86:1, (2010), 176. o.

⁵⁴ A nemzet egysége és a Szangha egysége között vonva meg a párhuzamot. Houtman, Gustaaf: *Mental Culture in Burmese Politics: Aung San Suu Kyi and the National League for Democracy*. Institute for the Study of Languages and Culture of Asia and Africa, Monograph Series No. 33, Tokyo, 1999, 66–67. o.

⁵⁵ Lásd Mydans, Seth: Monks' Protest Is Challenging Burmese Junta. *The New York Times*, September 24, 2007.

http://www.nytimes.com/2007/09/24/world/asia/24myanmar.html?pagewanted=1&_r=1.

⁵⁶ Lásd Japan inquiry into reporter death. *BBC News*, September 28, 2007. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7017636.stm>.

valódi forradalomtól való félelem vezette a tábornokokat arra, hogy „leporolják” és befejezzék az ország 1993 óta készülő új alkotmányát. Az SPDC már 2003. augusztus 30-án, még Khin Nyunt nevével fémjelezve megfogalmazott egy hét lépésből álló akciótervet, melynek deklarált célja a demokratikus átalakulás lett volna.⁵⁷ Pártfogóinak háttérbe szorulása után azonban végrehajtását politikai visszaélések sora kísérte, melyek kétségessé tették az eredményét. Az alkotmányozási folyamatot végül ennek az „útitervnek” a keretébe illesztették bele. A társadalmi mozgalomnak tehát elfojtása dacára is sikerült részleges belpolitikai engedményekre kényszeríteni a rendszert, melynek működésére 2008-ban a Nargis-ciklon pusztításai újfent ráirányították a külföld figyelmét. A megszülető új alaptörvény legitimitását 2008 májusában népszavazással igyekeztek megalapozni, melynek a pártállami korszakot idéző, erősen manipulált eredménye szerint a szavazáson a több mint 29 millió választásra jogosult 98,1%-a jelent meg, és 92,4%-uk az elfogadása mellett voksolt.⁵⁸ Az ilyen előzmények mellett hatályba lépett alkotmány 2010-re írta elő a törvényhozási választások megtartását.⁵⁹ Ennek előkészítéseként 2010. március 9-én az SPDC elfogadta a központi törvényhozás két kamarájáról, a regionális és tagállami parlamentekről (összesen 14), a pártok regisztrációjáról és az Unió Választási Bizottságáról szóló sarkalatos törvényeket.

A demokratikus normák érvényesüléséhez azonban kezdettől fogva komoly kétségek fűződnek, minthogy a választások nyomán felálló parlamentek (hluttaw-ok) tagjainak egynekedét a fegyveres erők főparancsnoka nevezheti ki. E parlamentek jelölik az elnököt, vagy az egyik alelnököt is. Emellett a belügy, a védelmi, a külügy és a határtérség ügyeivel foglalkozó minisztereknek aktív katonáknak kell lenniük, ami előre vetíti, hogy a fegyveres testületek és a diplomácia felett egyelőre szó sem lehet semmiféle civil ellenőrzésről, és az ország e területeket érintő stratégiaalkotása tartósan katonai irányítás alatt marad. A 11 tagú Nemzeti Védelmi és Biztonsági Tanács ennek megfelelően szintén katonai többség mellett (6 tag) áll fel. Az alkotmány módosításához pedig a parlament tagjainak 75%-os jóváhagyása szükséges, amely így gyakorlatilag vétőjogot biztosít a hadseregnek ebben a folyamatban. A választási törvény több megkötése pedig sok ellenzéki vezetőt kizár a részvételből.

A korlátozások mögött joggal sejthetünk távlati tudatosságot: bár a tábornoki kar hajlamosnak mutatkozik lazítani a diktatúra csavarjain, a Tatmadaw befolyásának alapjait nem akarja veszélyeztetni. Húsz év ideológiai szembenállása sem múlt el nyomtalanul: a rendszer hívei nem tűrik az együttműködést a számtalanszor árulónak és bűnözőnek kikiáltott NLD-vezetőkkel. Ilyen feltételek mellett az NLD és másik két vezető ellenzéki párt, a Mon Nemzeti Demokratikus Front és az Arakán Liga a Demokráciáért is úgy határozott, hogy nem indul a választásokon. Híveiket is a részvétel bojkottjára szólították fel, rámutatva, hogy ellenkező esetben csak ahhoz járulnak hozzá, hogy a katonai diktatúra legitímálhassa önmagát.⁶⁰ Ezek a tömörülések 1990-ben egyébként a parlamenti helyek 84%-át hódították el, ami az 1990-es „rendszerátcserélő” pártok és a hadsereg közötti ellenségeskedés fennmaradását vetíti előre, jóllehet, sokan éppen ennek csillapodását várják a változásoktól.⁶¹ Az NLD soraiiban azonban nem volt teljes az egység a távolmaradást illetően, és Than Nyein vezetésével többen a választásokon való indulás mellett döntöttek. A szavazást végül augusztusban – az elemzőket is meglepve – 2010. november 7.-re írták ki.

V. Választások?

A felálló új törvényhozás aligha fenyegetheti majd komolyan a katonai elit pozícióit, és ez nem pusztán az alkotmányban rögzített garanciáknak köszönhető. A legnagyobb ellenzéki

⁵⁷ Ez volt a „Demokrácia Hétpontos Útiterve”. Lásd Htet Aung: Burma's Rigged Road Map to Democracy. *The Irrawaddy*, Vol. 15, No. 8, 2007. http://www.irrawaddy.org/article.php?art_id=8052.

⁵⁸ Martin, Michael F.: *Burma's 2010 Elections: Implications of the New Constitution and Election Laws*. Congressional Research Service, CRS Report for Congress, April 29, 2010., 4.

⁵⁹ Az alkotmány szövegét lásd: *Constitution of the Republic of the Union of Myanmar*, <http://www.irrawaddy.org/election/constitution.html>.

⁶⁰ Doherty, Ben: Burma sets 7 November date for election. *The Guardian*, August 13, 2010. <http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/13/burma-election>.

⁶¹ Martin, Michael F.: i. m. 10. o.

tömörülések távolmaradásával ugyanis a junta által patronált csoportok néztek a legjobb esélyekkel a megmérettetés elé. Igaz, az 1990-es választás is tartogatott meglepetéseket e tekintetben, és sokan most is ebben reménykedtek. A körülmények azonban ma alapvetően mások, mivel a többi kormányalakításra esélyes országos párt is a rendszer támogatását élvezi. A fentiek nyomán is világos tehát, hogy a közeljövőben nemigen számíthatunk a Tadmaw belpolitikai primátusának megrendülésére, ami sokak szemében – joggal – az üres színjátékkal tette egyenértékűvé a tervezett demokratizációs folyamatot. Tény, hogy a változások inkább „módszerváltást”, mintsem „rendszerátvitelt” vetítenek előre. Azzal természetesen az SPDC is tisztában van, hogy ez nem fogja kielégíteni a Nyugatot, és nem teremt reális alapot az innen érkező segélyek újraindításához. Ezt az előzetes megnyilvánulások is világossá tették, elosztatva minden esetleges kételyt vagy illúziót a választási folyamat amerikai, ausztrál vagy európai megítélésével kapcsolatban. A tényleges cél, az ellenzék megosztása és a belső társadalmi feszültségek részleges (és minden bizonnyal ideiglenes) levezetése azonban megvalósulhat, ami a katonai junta szemében akkor is hasznossá teszi e színjátékot, ha annak végén csak kevesen fognak tapsolni.

Végül 2010. november 7-én, reggel 6 órakor az előzetes terveknek megfelelően megnyílt a mintegy 40 ezer szavazóhelyiség, és a polgárok az urnákhoz járulhattak.⁶² Hála a húsz évnél „szünetnek”, a választásra jogosultak mintegy 50 százaléka első választó, és 38 év alatt senki sem volt, aki valaha részt vehetett hasonló eseményen. A lakosság érzékelhető szkepticizmusa azonban a fentiek ismeretében aligha csak a részvételi kultúra hiányosságainak számlájára írható.

A megmérettetést összesen 37 kisebb-nagyobb, többségében etnikai alapon szerveződő politikai tömörülés vállalta. Utóbbiak főként a tűzszüneti megállapodások szellemében reménykednek nagyobb szerepre a felálló tagállami parlamentekben. Reményeik várhatóan csak addig igazolódhatnak, amíg nem akadályozzák a központilag megfogalmazott politikai törekvések érvényesülését. Hogy ez pontosan kit és meddig fog kielégíteni, ma még megjósolhatatlan, az azonban világos, hogy a határtársaság valódi békéjéért ez a megoldás nem biztosíthatja. Ezt húzzák alá a karén területeken a szavazással egy időben kitört összecsapások is, melyek újabb tizenöt-húszezer embert kényszerítettek otthonuk elhagyására.⁶³

Országos szinten az elemzők várakozásai szerint két pártnak van esélye a kormányalakításra: a már jól ismert, Htun Ji vezérkarifőnök-helyettes vezette Nemzeti Egység Pártjának (NUP), illetve a Szövetségi Szolidaritás és Fejlődés Pártjának (USDP). Utóbbit az NUP két évtizedes lejáratódása miatt kifejezetten a választásokra szervezték meg, 2010. június 2-án jegyezték be, s Thei Sein regnáló miniszterelnök vezetésével hallgatja a „nemzet akaratát”. Az elemzők az utolsó hetekben már esélyesebbnek tartották, mint a NUP-ot. Mellettük per sze valódi ellenzéki alternatívát nyújtó erők is indultak. Ezek között az NLD „szakadárjaiból” szerveződött Nemzeti Demokratikus Erőt (NDF) és a Demokratikus Pártot (DP-B) érdemes megemlítenünk.

Az USDP várható győzelme november 9-re bizonyossá vált, a katonai rezsim hívei a parlamenti helyek körülbelül 80%-át hódították el. A részvételtől nincsenek hiteles adatok.⁶⁴ Az ellenzéki pártok elismerték vereségüket, de szavá tették a számtalan választási visszaélést is. A külföldi hatalmak reakcióját – ahogy az várható volt – alapvetően az országhoz kötődő kapcsolataik minősége határozta meg, bár az a diplomaták szavaiból egyértelműen kiderül, hogy ma még leginkább csak reményeik, mintsem karakteres terveik vagy elvárásaik vannak.

A változások további szimbólumaként, immár a választási „eredmények” ismeretében, a katonai junta november 13-án „jó magaviseletéért” szabadon bocsátotta Aung Szan Szu Kjit is. A 65 éves politikusnő nagy lendülettel látott hozzá táborának szervezéséhez, azonban a Gandhi-féle békés ellenállás elvén nyugvó, az adott feltételek mellett igen reális (és a tábor-

⁶² Megkezdődtek a választások Mianmarban. *Hírszerző.hu*, 2010. november 7.

http://hirszerzo.hu/kulfold/20101107_mianmar_valasztas.

⁶³ 15,000 flee Burma in post-election violence. *CBC News*, November 8, 2010. <http://www.cbc.ca/world/story/2010/11/08/burma-election.html>.

⁶⁴ Pro-militari party 'wins' Burmese election. *BBC News*, November 9, 2010. <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11715956>.

nokok számára éppen ezért aggasztó) filozófiájával továbbra sem szakított. Házi őrizetének megszüntetése világszerte pozitív visszhangra lelt,⁶⁵ ez azonban aligha lesz elég arra, hogy elvonja a figyelmet a mianmari belpolitika valóságáról. Mivel a felálló törvényhozás minden kétséget kizáróan nem tükrözi a lakosság valódi politikai preferenciáit, az elkövetkező években az ellenzéki tevékenység fokozódására számíthatunk, amit a parlament csak kis részben kanalizálhat majd.

Joggal merül fel a kérdés, hogy ilyen feltételek mellett milyen jelentőséget tulajdoníthatunk a választási folyamatnak, illetve az új törvényhozásnak. Jelenlegi ismereteink arra a megállapításra elegendőek, hogy a választás nyomán felálló testületekkel a politikai nyilvánosságnak és tevékenységnek olyan új fórumai jönnek létre, melyek korábban nem funkcionáltak Mianmarban, megteremtve a politikai alternatívák felmutatásának, illetve az érdekek ütköztetésének legális kereteit. Ez mindenképpen változás, még ha valóban szerény lépésnek tekinthetjük is. A mianmari demokrácia sorsát pedig hosszabb távon az a kérdés dönti el, hogy jelentkezik-e majd olyan belső erő, mely hatalmának feladására és valódi demokratikus reformokra készítheti a katonai elitet. A katonai presszió kétségtelen hatásaitól eltekintve is úgy tűnik, jelen pillanatban még nincs ilyen.

⁶⁵ Kiengedték a mianmari ellenzék vezérét, *Népszabadság online*, 2010. november 13. http://nol.hu/kulfold/kiengedtek_a_mianmari_ellenzek_vezeret letöltve: 2010. 11. 15.